

فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان/ سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۵/ صفحات ۶۷-۹۰

اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی

وحید شقاقی شهری^۱، شیرین واحدرسولی، مریم طیاری^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۹/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۶/۷

چکیده

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نقش مهمی در رشد و توسعه کشورهای در حال توسعه داشته است. از اینرو مقاله حاضر با مروری بر مطالعات تجربی و نظری مرتبط، تلاش دارد در قالب تصریح الگوی تابع عرضه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با لحاظ فساد مالی و با استفاده از داده‌های پانل دیتا برای دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۱ و ۳۸ کشور منتخب عضو کنفرانس اسلامی به بررسی نقش و میزان تاثیر فساد مالی بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بپردازد. نتایج نشان می‌دهد ارتباط قوی و معنی‌دار بین جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با فساد مالی کشورهای منتخب اسلامی وجود دارد، بطوریکه کاهش یک درصدی فساد مالی در کشورهای مزبور به افزایش ۰/۳۳ درصدی سرمایه‌های مستقیم خارجی می‌انجامد.

طبقه بندی JEL: F23

واژگان کلیدی: سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، فساد مالی، اقتصادسنجی پانل دیتا، کشورهای عضو کنفرانس اسلامی.

Email: Vahidshaghghi@yahoo.com
Email: shirinvahedi1361@gmail.com

۱. استادیار اقتصاد دانشگاه خوارزمی
۲. کارشناس ارشد علوم اقتصادی

مقدمه

سرمایه گذاری مستقیم خارجی به عنوان موتور رشد و توسعه کشورها به ویژه کشورهای در حال توسعه قلمداد می‌گردد افزایش اهمیت موضوع باعث گسترش مطالعات در این حوزه گردیده است در این مطالعه با مروری بر عوامل و شرایط عمومی کلی و موثر بر جذب سرمایه‌های خارجی مشاهده می‌گردد که حجم بالای فساد کشورها و گستردگی رشوه و رانت توسط ماموران دولتی و نظام بوروکراسی پیچیده و غیر شفاف به عنوان یکی از عوامل و موانع اثر گذار و به عنوان بازدارنده مهم فراروی جذب سرمایه‌های خارجی تلقی می‌گردد و عامل فساد اغلب به عنوان پیامد محیط نهادی نامناسب تلقی می‌گردد.

با توجه به عملکرد خوب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در برخی از کشورهای در حال توسعه (بویژه کشورهای آسیای جنوب شرقی)، بسیاری از کشورها به استفاده هر چه بیشتر از FDI تمایل پیدا کرده اند. فساد مالی نه تنها بر کارایی اقتصادی و تخصیص منافع و توزیع درآمدها و همچنین سرمایه گذاری، اثری منفی دارد؛ بلکه در مجموع می‌توان مدعی شد که تأثیرات زیانباری هم بر رشد اقتصادی دارد. مطالعات و تحقیقات بسیاری در مورد کشورهای جهان صورت گرفته که نشان می‌دهند فساد مالی اثر منفی (در بلندمدت) بر رشد اقتصادی دارد.

براین اساس نظرات مختلفی نیز در این خصوص طرح گردیده چنانچه در برخی از کشورها به دلیل بوروکراسی‌های گسترده و پیچیده به نقش مثبت فساد به عنوان کاتالیزوری برای جذب سرمایه گذاری اعم از داخلی و خارجی قلمداد شده است. در مقابل این گروه از نظریه پردازان، گروهی مقابل ادعا دارند که در بلندمدت هر چقدر کشوری با درجه فساد بیشتری باشد، امنیت سرمایه گذاری و قدرت رقابت پذیری کاهش یافته و هزینه‌های سرمایه گذاری افزایش خواهد یافت، لذا تاثیر منفی بر جذب سرمایه‌های خارجی خواهد داشت.

در مطالعات تجربی انجام گرفته توسط بلوستروم و زجان (۱۹۹۱)، آسی دو و صالحی اصفهانی^۱ (۱۹۹۸) و اسمارزینسکا^۲ (۲۰۰۰) که بر مورد سرمایه گذاری مستقیم خارجی تاکید دارند در هیچ کدام به نقشی از تاثیر مثبت یا منفی فساد در جذب سرمایه گذاری خارجی اشاره نشده است و همچنین تریسمن^۴ (۲۰۰۰) رابطه فساد و صادرات و واردات را تشریح نمود، اما وی نتوانست ابزار متقاعدکننده‌ای برای کنترل رابطه معکوس علیتی بین تجارت و فساد پیدا نماید. در این مقاله سعی بر آن است که ضمن تبیین مبانی نظری و تجربی و تعیین مدل مفهومی اثرات فساد مالی بر جذب سرمایه‌های خارجی تابع عرضه سرمایه گذاری‌های مستقیم خارجی FDI را با در نظر گرفتن شاخص کنترل فساد به عنوان عامل اثر گذار بر جذب سرمایه‌های خارجی برآورد نماید تا میزان و نحوه اثر گذاری کنترل فساد بر جذب FDI کشورهای منتخب اسلامی منتخب منطقه مشخص گردد تا در قالب یک الگوی اقتصادسنجی با استفاده از داده‌های ترکیبی مقطعی سری زمانی (پنل

1. Blomstrom and ZejanT 1991
3. Smarzynska, 2000

2. Asiedu and Esfahani, 1998
4. Treisman (2000)

دیتا) مکانیسم و نقش فساد مالی بر جذب سرمایه‌های خارجی در بین کشورهای اسلامی منطقه طی دوره زمانی ۲۰۱۴-۲۰۰۱ مورد بررسی قرار گیرد.

۱. مبانی نظری

در مبانی نظری فساد و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، مطالعات تئوریک حالت‌های مختلف را تحلیل و اثبات می‌کنند پرداخت ر شوه، هزینه ثابت سرمایه‌گذاری بنگاه و همچنین هزینه‌های تولید را افزایش خواهد داد و بر اجزای فروش نیز اثر گذار خواهد بود و در مجموع، با افزایش فساد از سود بنگاه سرمایه‌گذار کاسته خواهد شد. برای مثال بنگاه برای تولید جهت عرضه به بازارهای محلی بدلیل اینکه بیشتر درگیر با مأموران دولتی است، ممکن است پرداخت ر شوه بالاتری را متحمل شود. براین اساس، سود حاصل از فروش محصولات محلی کاهش خواهد یافت و سرمایه‌گذاری توسط بنگاه کمتر خواهد شد. در ادامه به تبیین این موضوع از منظر اقتصاد خرد و بنگاهی پرداخته می‌شود.

در تبیین آثار فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، بنگاه بین المللی (i) که کالایی را در دو بازار مجزا به فروش می‌رساند: کشور خانگی که فسادی در آن وجود ندارد (H) و کشور خارجی فا سد به عنوان کشور میزبان (F). در ضمن، فرض می‌گردد که بنگاه نمونه بین المللی (i) تنها تولیدکننده کالا بوده و دارای قدرت انحصاری در هر بازاری است. با سرمایه‌گذاری در کشور میزبان (F)، برای بنگاه نمونه (i) هم امکان فروش محلی (L) در کشور میزبان (q_L) و هم صادرات (E) به کشور خانگی (q_E) فراهم می‌شود. فرض کنید $\Pi_L = [P_F(q_L) - c_L]q_L$ تابع سود از فروش محلی و $\Pi_E = [P_H(q_E) - c_E]q_E$ تابع سود صادرات بنگاه نمونه (i) باشند که هزینه نهایی تولید برای فروش محلی در کشور (F) بصورت c_L و هزینه نهایی تولید برای صادرات به کشور (H) بصورت c_E تعریف گردد. با حذف شاخص کشوری، منحنی تقاضای معکوس در هر کشوری شرایط $P' < 0$ و $P'' > 0$ را برآورده می‌سازد. با فرض این مطلب که در کنار هزینه‌های ثابت سرمایه‌گذاری G، هزینه‌های نهایی بنگاه برای تولید در کشور میزبان، c_L و c_E ، نیز بر سطح فساد کشور میزبان (ρ_F) مرتبط باشند. لذا می‌توان نوشت: $G(\rho_F)$ ، $c_E(\rho_F)$ ، $c_L(\rho_F)$ و $G(\rho_F)$.

بر این اساس، فروش بهینه با حداکثر سازی توابع سود نسبت به میزان فروش‌ها بصورت زیر بدست می‌آیند:

$$\begin{cases} \partial \Pi_E(q_E^*) / \partial q_E = 0 \\ , \\ \partial \Pi_L(q_L^*) / \partial q_L = 0 \end{cases}$$

فروش های بهینه در هر بازار می تواند در فرم خلاصه شده تابع بصورت $q^*_L(\rho_F)$ و $q^*_E(\rho_F)$ بیان گردد. فرم خلاصه شده تابع سود برای بنگاه نمونه نیز بهنگام سرمایه گذاری بصورت $\Pi^*_L(\rho_F) = [P_F(q^*_L(\rho_F)) - c_L(\rho_F)]q^*_L(\rho_F)$ برای فروشهای محلی و بصورت $\Pi^*_E(\rho_F) = [P_H(q^*_E(\rho_F)) - c_E(\rho_F)]q^*_E(\rho_F)$ برای صادرات محصولات می باشد. با بازگشت به گام اولت تصمیم بنگاه جهت سرمایه گذاری در کشور میزبان - مشاهده می شود که سود کل بنگاه از سرمایه گذاری در کشور میزبان بصورت زیر خواهد بود:

$$\Pi^{FDI}(\rho_F) = \Pi^*_L(\rho_F) + \Pi^*_E(\rho_F) - G(\rho_F)$$

درضمن، $\bar{\Pi}$ سود بنگاه زمانی که سرمایه گذاری در بازار فاسد کشور میزبان F انجام نشود، تعریف می گردد. بنابراین، $\bar{\Pi}$ سود حاصل از تولید و فروش در بازار خانگی غیر فاسد می باشد. لذا طبیعی است وقتی بنگاه در کشور میزبان سرمایه گذاری خواهد داشت که $\Pi^{FDI}(\rho_F) > \bar{\Pi}$ باشد.

با مشتق گیری Π^{FDI} نسبت به فساد مالی ρ_F و با استفاده از قضیه پوش داریم:

$$\frac{\partial \Pi^{FDI}}{\partial \rho_F} = -c'_L(\rho_F)q^*_L - c'_E(\rho_F)q^*_E - G'(\rho_F)$$

که در آن $-c'_L(\rho_F)q^*_L$ مرتبط با فروش محلی، $-c'_E(\rho_F)q^*_L$ مرتبط با صادرات بنگاه و $G'(\rho_F)$ مرتبط با خالص هزینه ثابت است. رابطه بالا بیانگر آن است که:

حالت اول: با فرض $c'_L(\rho_F) = c'_E(\rho_F) = 0$ و $G'(\rho_F) > 0$ می توان نتیجه گرفت پرداخت رشوه، هزینه ثابت سرمایه گذاری بنگاه را بدون تاثیر گذاری بر هزینه های تولید افزایش خواهد داد و بر فروش اثری نخواهد گذاشت و در مجموع، با افزایش فساد از سود بنگاه سرمایه گذار کاسته خواهد شد.

حالت دوم: با فرض اینکه $c'_L(\rho_F) > c'_E(\rho_F) = 0$ فساد ممکن است بر اجزای فروش نیز اثر بگذارد. برای مثال، بنگاه برای تولید جهت عرضه به بازارهای محلی بدلیل اینکه بیشتر درگیر با ماموران دولتی است، ممکن است پرداخت رشوه بالاتری را متحمل شود. براین اساس، فرض کنید و داریم سود حاصل از صادرات تحت تاثیر فساد نخواهد بود، در حالیکه سود حاصل از فروش محصولات محلی کاهش خواهد یافت. لذا $\partial \Pi^*_L(\rho_F) / \partial \rho_F = -c'_L(\rho_F)q^*_L < 0$ و بنگاه از طریق کاهش فروش های محلی q^*_L واکنش نشان خواهد داد، در حالیکه صادرات q^*_E تحت تاثیر قرار نخواهد گرفت. درضمن، طبق فروش بالا سرمایه گذاری توسط بنگاه کمتر خواهد شد (تاثیر فساد بر اجزاء فروش) برای مثال برای تولید جهت عرضه در بازارهای محلی به دلیل اینکه بیشتر درگیر ماموران دولتی است بنگاه رشوه بالاتری را پرداخت می نماید

حالت سوم: با فرض $c'_L(\rho_F) < 0 < c'_E(\rho_F)$ ، به دلیل اینکه $\partial \Pi_E^*(\rho_F) / \partial \rho_F = -c'_E(\rho_F) q_E^* > 0$ است، صادرات محصولات q_E^* افزایش خواهد یافت، در حالیکه صادرات محصولات محلی کاهش خواهد داشت. در واقع، فساد مالی در این مورد بر فرایند عمودی فروش محصولات تاثیر مثبت گذاشته و اثری منفی بر فعالیت بنگاه در سطح افقی خواهد داشت. بنابراین اثر نهایی فساد مالی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری در گام اول مبهم بوده و بوسیله اندازه نسبی فعالیت‌های فروش و وزن‌های q_L^* و q_E^* در سطح افقی و عمودی تعیین می‌گردند.

۲. مطالعات تجربی

مطالعات تجربی زیادی پس از دهه ۱۹۹۰ انجام یافته است که آنها را می‌توان در سه گروه دسته‌بندی کرد:

- سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی
- تجارت فرامرزی
- تاثیر فساد در جذب سرمایه‌های خارجی

در ادبیات گروه اول و دوم نتوانسته‌اند ابزار متقاعد کننده‌ای برای کنترل رابطه معکوس علیتی بین تجارت و فساد پیدا نمایند به نحوی که اثر مثبت یا منفی فساد در جذب سرمایه‌گذاری خارجی تبیین نشده است. در مطالعات انجام یافته توسط هاینز (۱۹۹۵) پس از بررسی مدل تحقیق‌های رابطه روشن و واضحی بین سرمایه‌گذاری خارجی و فساد پیدا نمود و همچنین هنیسیز (۲۰۰۰) که نمونه آماری وی نیز مانده‌های محدود به شرکت‌های چند ملیتی آمریکایی است نتایج حاکی از آن است که ضریب تاثیر پیش بینی شده بر فساد به صورت تقریبی در حدود صفر بوده و در آن دلیلی بر ارتباط موثر بین فساد و سرمایه‌گذاری خارجی نشان داده نمی‌شود اما در این میان مطالعات وی (۲۰۰۰) که نمونه آماری در ۴۵ کشور میزبان سرمایه‌گذاری دوطرفه ۱۲ کشور صورت گرفته است که طبق نتایج تحقیق افزایش نرخ مالیات بر شرکت‌های چند ملیتی و افزایش سطح فساد در کشور میزبان باعث کاهش سرمایه‌گذاری خارجی می‌شود وی همچنین حجم بالای سرمایه‌گذاری خارجی در چین را علیرغم سطح فساد بالا در آن کشور بدین صورت مطرح می‌کند که مجموعه‌ای از عوامل و مشوق‌های اقتصادی و سیاسی، اثرات منفی و بازدارنده فساد در ورود سرمایه‌های خارجی به چین را از بین می‌برند. لذا این کشور با حجم غیر قابل قبولی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی مواجه نیست.

در مطالعه اسمارزینسکا و جین وی (۲۰۰۲) این محققان به تاثیرات فساد بر حجم صادرات خارجی و ساختار مالکیت پس از ورود سرمایه‌گذار پرداختند که طبق نتایج تحقیق، حجم سرمایه‌گذاری و میزان فساد رابطه عکس در کشور میزبان دارند و همچنین کشورهایی که صاحب تکنولوژی‌های پیشرفته هستند تمایل بیشتری برای مالکیت کامل پس از سرمایه‌گذاری در کشورهای با میزان فساد پایین دارند.

در مطالعه دیگری جانسون با استفاده از شاخص‌های سازمان شفافیت در تحلیل رگرسیون به این نتیجه رسید که هرچه میزان فساد در کشور میزبان افزایش یابد میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی کاهش می‌یابد. در مطالعه کاینتنو و کالیرو (۲۰۰۵) با استفاده از اطلاعات ۹۷ کشور به بررسی تاثیرات فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پرداختند. آنها پیش از شروع بررسی مدل با استفاده از روش فازی لاجیک دو گروه از پیش تعیین شده «کشورهایی با سطح فساد بالا» و «کشورهایی با سطح فساد پایین» را انتخاب نمودند. پس از بررسی مدل، به این نتیجه رسیدند که در گروه اول «کشورهایی با سطح فساد بالا»، فساد ارتباط منفی با جذب سرمایه‌گذاری خارجی دارد و در گروه دوم «کشورهایی با سطح فساد پایین» تاثیرات فساد در سرمایه‌گذاری آشکار نیست و نمی‌توان به نتیجه‌ای یکسان برای این گروه از کشورها دست یافت.

کاسترو و همکارش در سال ۲۰۱۳ مقاله‌ای را با عنوان فساد مانعی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است، منتشر کرده‌اند. مقاله تاکید دارد که جهانی شدن فرصت‌های متعددی را برای سرمایه‌گذاری‌های فرامرزی ایجاد کرده و جذب این سرمایه‌ها بر رشد اقتصادی کشورها افزوده است. محققان با بهره‌گیری از مدل پانل برای ۷۳ کشور طی دوره ۱۹۹۸ تا ۲۰۱۰ به بررسی نقش فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌پردازند و به این نتیجه می‌رسند در کشورهای که حجم فساد پایین تر باشد، جذب سرمایه‌های خارجی بیشتر جریان داشته است. لذا کنترل فساد راهبرد مهمی برای افزایش جلب سرمایه‌های خارجی خواهد بود.

مارکوز اولسون (۲۰۱۴) در رساله دکتری خود به بررسی اثرات فساد مالی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (مطالعه بین کشوری) پرداخته و از روش بیس مارک بهره گرفته و نشان می‌دهد چنانچه آروگونه بتولید سطح فساد خود را به سطح کشور شیلی کاهش دهد، متوسط سرمایه‌گذاری خارجی این کشور از ۰/۸ درصد نسبت به تولید به ۱/۴ درصد افزایش خواهد داد. در ضمن اگر آرژانتین سطح فساد را به سطح شیلی کاهش دهد، متوسط سرمایه‌گذاری خارجی این کشور از ۲ درصد نسبت به تولید به ۳/۶ درصد افزایش خواهد داد. در این تحقیق روش بین کشوری و دو به دو به تحلیل تاثیرگذاری فساد بر سرمایه‌گذاری برای کشورهای مختلف با همان مکانیسم و روش بیس مارک پرداخته شده است.

1. Beata K. Smarzynska and Shang-Jin Wei (2002)
2. Jos Caetano and Antonio Caleiro (2005)
3. Coneicao Castro and Pedro Nunes (2013)

۳. معرفی متغیرها، مدل تحقیق و برآورد

در این بخش از مقاله سعی بر آن است تا به بررسی نحوه و میزان اثرات فساد بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای عضو کنفرانس اسلامی در قالب الگوهای پانل دیتا پرداخته شود. برای این منظور سؤال و فرضیه تحقیق بصورت زیر است:

سؤال: نقش و تاثیرگذاری فساد مالی بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای منتخب عضو کنفرانس اسلامی به چه نحوی است؟

فرضیه: فساد مالی عامل بازدارنده سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای منتخب عضو کنفرانس اسلامی است.

۳-۱. مروری بر وضعیت سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و فساد در کشورهای منتخب عضو

کنفرانس اسلامی

در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در کشورهای در حال توسعه اساساً از منظر فعالیتهای شرکت‌های چندملیتی در صنایع جاذب‌شین واردات، و یا پروژه‌های توسعه منابع طبیعی مطرح بود. از آنجا که فعالیتهای سرمایه‌گذاری شرکت‌های چندملیتی معمولاً با پشتیبانی از صنایع جاذب‌شین واردات همراه بود که برای این کشورها پرهزینه است، بحث فراگیر این بود که چه مقدار فواید خالص (یا هزینه) به کشورهای در حال توسعه میزبان تعلق می‌گیرد. در بسیاری موارد، پشتیبانی از صنایع جانشین واردات و نبود رقابت داخلی به شرکت‌های چندملیتی این اجازه را می‌داد که از امتیاز و رانت انحصاری برخوردار باشند. چنین وضعی برای زمانی طولانی ادامه داشت، بی‌آنکه رقابت بین‌المللی را شتاب بخشد.

از دهه ۱۹۸۰، دگرگونیهای زیادی در نگرش کشورهای در حال توسعه نسبت به سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی پدید آمد. مشکلات روزافزون ترازپرداختها و همچنین بحران بدهی‌های خارجی کشورهای در حال توسعه در اوایل دهه ۱۹۸۰ و در نتیجه کاهش کمک‌ها و وام‌های خارجی، بسیاری از کشورهای در حال توسعه را به ارزیابی دوباره مواضع خود در برابر سرمایه‌گذاری خارجی واداشت و گام‌های اساسی یکسویه در جهت آزاد سازی FDI به داخل کشور برداشته شد و در واقع گونه‌ای رقابت برای جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی میان کشورهای کمتر توسعه یافته پدید آمد.

در این میان، در اواخر دهه ۱۹۸۰ شماری از کشورهای در حال توسعه آسیا نیز به گونه‌ای موفقیت‌آمیز از سرمایه‌گذاری‌های مستقیم بنگاه‌های خارجی به سود استراتژی رشد مبتنی بر صادرات بهره بردند. این کشورها

به این مساله پی بردند که فواید خالص FDI برای کشورهای میزبان، علاوه بر استراتژی بنگاههای خارجی تابعی از سیاستهای دولت و ظرفیت جذب کشور می باشد. به عبارت دیگر، سیاستگذاران کشورهای در حال توسعه تشخیص دادند که با درپیش گرفتن سیاستهای معقول صنعتی، سرمایه گذاری مستقیم خارجی می تواند ابزاری عمده برای صنعتی شدن کشورهای در حال توسعه میزبان باشد.

همانگونه که شمار بیشتری از کشورهای در حال توسعه به استراتژی توسعه برونگرا (عمدتاً استراتژی رشد مبتنی بر صادرات) علاقه مند شدند، به گونه روزافزون به جذب FDI نیز تمایل نشان دادند. استراتژی رشد مبتنی بر صادرات بهره های زیادی برای این کشورها داشته و حجم روبه رشد صادرات، هم فعالیت اقتصادی و هم اشتغال را بالا برد و به پیشرفت پرشتاب تکنولوژی و افزایش بهره وری منجر شد. همچنین کشورهای میزبان با تاکید بر صادرات از راه پروژه های FDI (حتی در مورد کالاهای تازه ای که جانشین واردات شده بودند) توانستند فواید خالص برخاسته از FDI را افزایش دهند (کازرونی، ۱۳۸۲). در ادامه ضمن ارائه تصویری اجمالی از وضعیت کشورهای عضو کنفرانس اسلامی، روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی و فساد مالی در این کشورها ارائه خواهد شد.

قبل از این که به بررسی روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی در کشورهای اسلامی پرداخته شود، لازم است با ارائه برخی شاخصهای مهم اقتصادی به اهمیت و جایگاه کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در جهان اشاره شود. سازمان کنفرانس اسلامی جمعیتی حدود ۱/۳ میلیارد نفر را در وسعتی بیش از ۳۲ میلیون کیلومتر مربع در بر می گیرد. از نظر تعداد کشورهای عضو OIC با ۵۷ عضو، یکی از گسترده ترین سازمانهای همکاری بین المللی در خارج از سازمانهای وابسته به (سازمان) ملل متحد به شمار می رود. براساس اطلاعات سازمان تجارت جهانی (۲۰۱۱)، از ۵۷ عضو سازمان، ۴۷ کشور در سازمان تجارت جهانی عضویت دارند. همچنین ۵ کشور اسلامی نیز در حال الحاق به WTO هستند و تنها ۵ کشور تاکنون عضو سازمان تجارت جهانی نشده اند که ایران یکی از این کشورهاست (۲۰۰۰، WTO). کشورهای OIC در کل به چهار گروه تقسیم می شوند که عبارتند از کشورهای اسلامی با درآمد متوسط (MICS OIC) کشورهای اسلامی

1. IMF and SERTICE Publication (2001)
2. WTO, 2000a, Annual Report 2000, WTO Publications, Geneva 2000
3. OIC Middle income countries

صادرکننده نفت (OECS ت OIC)^۱؛ کشورهای اسلامی در حال گذر (TCCS - OIC)^۲ و گروه چهارم، کشورهای اسلامی با حداقل درجه توسعه یافتگی (LDCS ت OIC)^۳.

۱-۳. روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و فساد در کشورهای عضو کنفرانس اسلامی OIC^۴

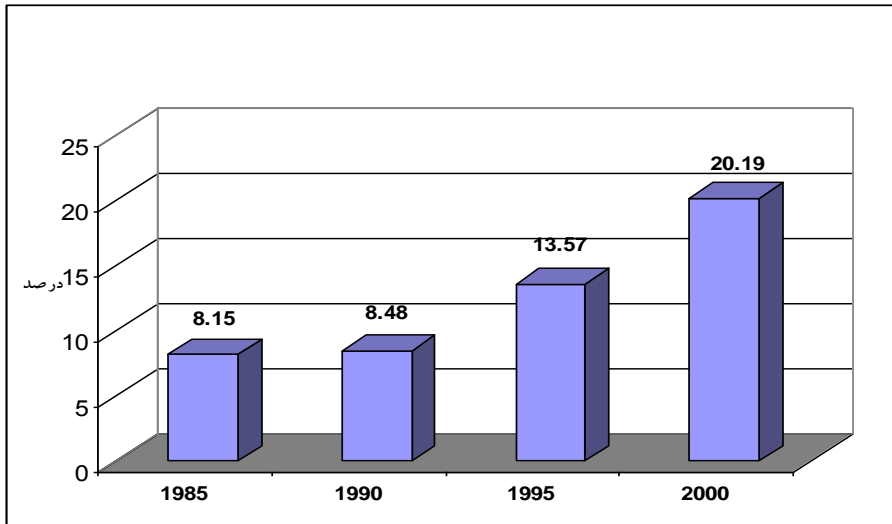
بعد از مروری اجمالی بر کشورهای عضو OIC نوبت به بررسی روند FDI ورودی در کشورهای عضو OIC می‌رسد. کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی (OIC) به عنوان زیرمجموعه اصلی از کشورهای در حال توسعه قلمداد می‌گردند، ولی سهم ناچیزی از سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ورودی به کشورهای در حال توسعه را به خود اختصاص داده‌اند. آمارها حاکی از این است که طی دوره (۲۰۰۰-۲۰۱۲)، کشورهای OIC بطور متوسط ۱۲ درصد FDI ورودی به کشورهای در حال توسعه را جذب کرده‌اند.

همچنین مطابق آمارهای منتشره آنکتاد، سهم جریان ورودی FDI در کشورهای OIC نسبت به کل جهان از دوره ۸۷-۱۹۸۲ تا سال ۲۰۱۲ همواره افزایش داشته است، بطوریکه این نسبت از ۴/۶ درصد در طی دوره ۱۹۸۲-۸۷ به ۵/۵ درصد در سال ۲۰۱۲ رسید. در حالی که این سهم نسبت به کشورهای در حال توسعه طی دوره مورد بررسی کاهش یافته است که دلیل آن نیز، افزایش ورود سرمایه به دیگر کشورهای در حال توسعه بویژه کشورهای جنوب شرقی آسیا بوده است. خصوصی‌سازی مستمر، رشد اقتصادی پایدار، و همگرایی فزاینده این کشورها با برنامه‌های سرمایه‌گذاری شرکت‌های فراملیتی از جمله دلایلی است که رشد جریان ورودی FDI را در این کشورها و بالاخص در کشورهای ASEAN^۵ (مالزی، فیلیپین، سنگاپور، اندونزی و تایلند) در برداشته است. همچنین آمارهای منتشره آنکتاد نشان از این دارد که همواره بیش از ۵۰ درصد جریان ورودی FDI در کشورهای OIC مربوط به شش کشور اسلامی جنوب و جنوب شرق آسیاست. در ضمن، نتایج بررسی شاخص نسبت جریان ورودی FDI به تولید ناخالص داخلی کشورهای OIC در طی دوره پنجساله از سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۰، دال بر رشد متوالی این شاخص است، بطوری که از حدود ۸ درصد طی دوره ۸۵-۱۹۹۸ به حدود ۲۰ درصد در دوره ۲۰۱۰-۲۰۰۵ افزایش یافته است.

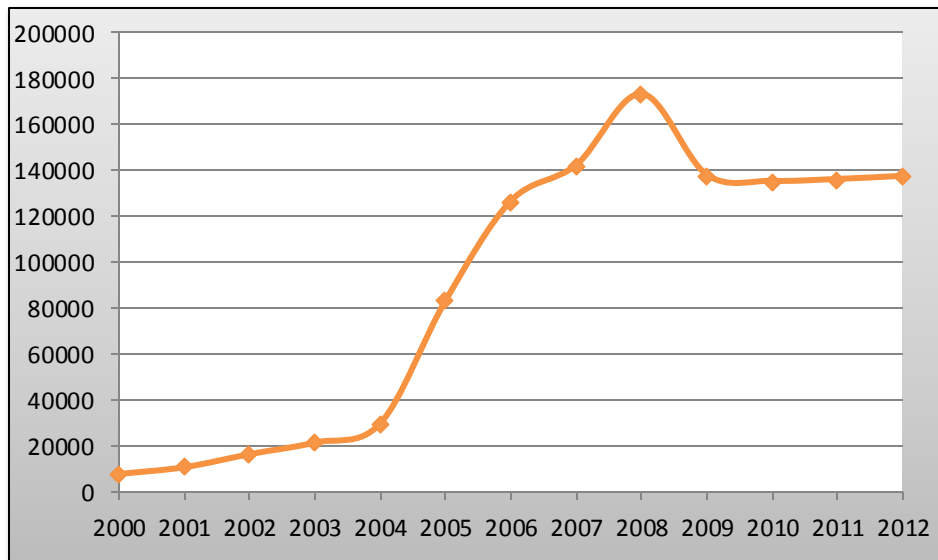

1. OIC Oil exporting countries
2. OIC countries in Transition
3. Least development countries
4. Organization Islamic Conference
5. Association of South East Asian Nations (ASEAN).
6. Paul M. Dickie and Xiaoqni Fan, 2000

نمودار ۱. رشد متوسط FDI ورودی (به توليدناخالص داخلي) در کشورهاي OIC)

نمودار ۲. روند سرمايه گذاري مستقيم خارجي ورودی به کشورهاي OIC (ميليون دلار)

نمودار شمار (۲) نیز روند جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کشورهای عضو کنفرانس اسلامی را طی دوره زمانی ۲۰۰۰ لغایت ۲۰۱۲ به تصویر کشیده است. همانگونه که مشاهده می‌گردد از سال ۲۰۰۰ تا سال ۲۰۰۸ روند جریان ورودی FDI افزایشی بوده بطوریکه از ۷۷۱۶ میلیون دلار سال ۲۰۰۰ به ۱۷۲۸۴۶ میلیون دلار در سال ۲۰۰۸ افزایش داشته (متوسط رشد سالانه ۴۷ درصدی)، با این حال از سال ۲۰۰۸ به بعد به دلیل بحران مالی جهانی شاهد افت حجم ورودی FDI به این کشورها هستیم به گونه‌ای که در سال ۲۰۱۲ حجم جریان ورودی FDI به ۱۳۷۱۷۴ میلیون دلار رسیده است.

در جدول شماره (۱)، روند جریان ورودی FDI به تفکیک کشورهای عضو کنفرانس اسلامی در طی دوره ۲۰۱۳-۲۰۰۶ آورده شده است. با توجه به آمار در میان کشورهای عضو OIC، کشورهای نظیر اندونزی، مالزی، ترکیه، قزاقستان، عربستان و آذربایجان از نظر جذب سرمایه‌های خارجی در سالهای اخیر در مقایسه با دیگر کشورهای اسلامی وضعیت بهتری داشته و با پیاده‌سازی سیاست‌های آزادسازی اقتصادی، تثبیت وضعیت مالی و اقتصادی، فراهم نمودن زیرساخت‌های لازم و شرکت در موافقتنامه‌های منطقه‌ای و بین‌المللی توانسته‌اند سهم بیشتری از FDI را در بین کشورهای اسلامی به خود اختصاص دهند، این در حالی است که کشورهای کومور، گینه بی سائو، سیرالئون، سومالی، نیجر و آلسالوادور کمترین حجم FDI ورودی را در طی دوره زمانی مذکور داشتند. لازم به ذکر است که برای بعضی از کشورهای عضو OIC، آماری از سوی آنکتاب در زمینه FDI ورودی گزارش نشده است.

جدول ۱. جریان ورودی FDI در کشورهای اسلامی (OIC) به عنوان کشور/ منطقه میزبان (میلیون دلار)

نام کشور	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۱	۲۰۱۳
افغانستان	۲۴۲	۲۸۸	۹۴	۷۶	۸۳	۹۴
آلبانی	۳۲۵	۶۵۶	۹۷۴	۹۹۶	۱۰۳۶	۹۵۷
الجزایر	۱۷۹۵	۱۶۶۵	۲۵۹۳	۲۷۴۶	۲۵۷۱	۱۴۸۴
آذربایجان	-۶۰۱	-۴۸۱۷	۱۴	۴۷۳	۱۴۶۷	۲۰۰۵
بحرین	۲۹۱۵	۱۷۵۶	۱۷۹۴	۲۵۷	۷۸۱	۸۹۱
بنگلادش	۷۹۳	۶۶۶	۱۰۸۶	۷۰۰	۱۱۳۶	۹۹۰
بنین	۵۳	۴۸	۱۷۰	۱۳۴	۱۶۱	۱۵۹
بورکینافاسو	۳۴	۶۰۰	۱۰۶	۱۰۱	۴۲	۴۰
کامرون	۳۰۹	۲۸۴	۲۱	۷۴۰	۲۴۳	۵۰۷

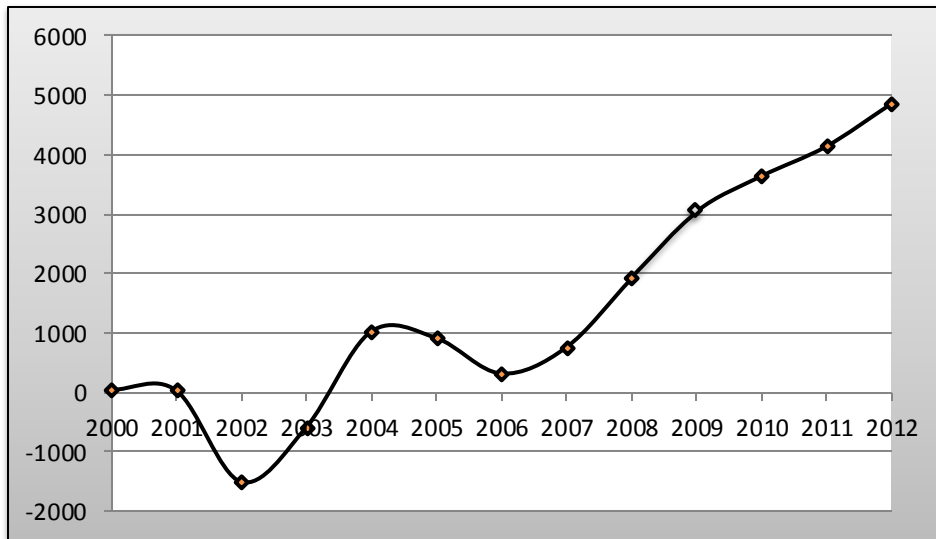
۳۲۳	۲۸۲	۳۷۶	۴۶۶	۶۰۳	۷۰۰	چاد
۱۷	۲۳	۱۴	۵	۱	۱	کومور
۱۰۰	۷۸	۱۰۰	۲۲۹	۱۹۵	۱۶۴	جیبوتی
۲۷۹۸	-۴۸۳	۶۷۱۲	۹۴۹۵	۱۱۵۷۸	۱۰۰۴۳	مصر
۷۰۲	۶۹۶	۵۷۳	۷۷۳	۲۶۹	۲۶۸	گابون
۷۹	۳۶	۴۰	۷۰	۶۴	۷۱	گامبیا
۷۴۴	۹۵۶	۱۴۱	۳۸۲	۱۱۱	۱۰۸	گینه
۱۶	۲۵	۱۷	۵	۷	۱۸	گینه بیسائو
۱۹۸۵۳	۱۹۲۴۱	۴۸۷۷	۹۳۱۶	۶۹۲۸	۴۹۱۴	اندونزی
۴۸۷۰	۴۱۵۰	۳۰۴۶	۱۹۰۹	۷۵۴	۳۱۷	ایران
۲۵۴۹	۲۰۸۲	۱۵۹۶	۱۸۵۶	۴۴۸	۳۸۳	عراق
۱۴۰۳	۱۴۷۴	۲۴۱۳	۲۸۲۶	۱۸۳۵	۳۲۱۹	اردن
۱۴۰۲۲	۱۳۹۰۳	۱۳۲۴۳	۱۴۳۲۲	۱۰۲۵۹	۶۲۲۴	قزاقستان
۱۸۵۱	۸۵۵	۱۱۱۴	-۶	۱۲۳	۱۲۲	کویت
۳۷۲	۶۹۴	۱۸۹	۳۷۷	۲۰۸	۱۸۲	قرقیزستان
۳۷۸۷	۳۴۸۵	۴۸۰۴	۴۳۳۳	۲۸۴۵	۲۷۳۹	لبنان
-	-	۳۳۱۰	۳۱۸۰	۳۸۵۰	-	لیبی
۱۰۰۷۴	۱۲۱۹۸	۱۴۵۳	۷۱۷۲	۸۴۰۳	۶۰۴۸	مالزی
۲۸۴	۲۵۶	۱۵۶	۱۸۱	۱۵	۱۴	مالدیو
۳۱۰	۵۵۶	۷۴۸	۱۸۰	۳۶۰	۸۳	مالی
۱۲۰۴	۵۸۹	-۳	۳۳	۱۵۳	۱۵۵	موریتانی
۲۸۳۶	۲۵۶۸	۱۹۵۲	۲۴۸۷	۲۵۷۷	۲۴۵۰	مراکش
۵۲۱۸	۲۶۶۳	۸۹۳	۵۹۲	۴۲۷	۱۵۴	موزامبیک
۷۹۳	۱۰۶۶	۷۹۱	۳۴۰	۲۷	۵۱	نیجر
۷۰۲۹	۸۹۱۵	۸۶۵۰	۸۲۴۹	۱۲۴۵۴	۱۳۹۵۶	نیجریه
۱۵۱۴	۷۳۹	۱۴۸۵	۲۹۵۲	۲۳۷۷	۱۶۲۳	عمان
۸۴۷	۱۲۳۷	۲۳۳۸	۵۴۳۸	۵۳۳۳	۴۲۷۳	پاکستان

۲۴۴	۲۱۴	۳۰۱	۵۲	۲۸	-	فلسطین
۳۲۷	-۸۷	۸۱۲۵	۳۷۷۹	۱۱۳۸	۱۵۹	قطر
۱۲۱۸۲	۱۶۳۰۸	۳۶۴۵۸	۳۹۴۵۶	۲۴۳۱۸	۱۸۲۹۳	عربستان سعودی
۳۸۸	۳۳۸	۳۲۰	۳۹۶	۷۸	۲۲۰	سنگال
۱۰۷	۱۰۲	۱۰۶	۸۷	۱۴۱	۹۶	سومالی
۲۴۶۶	۲۶۹۲	۱۸۱۶	۲۶۰۱	۲۴۳۶	۳۵۴۱	سودان
۷۰	۷۰	-۹۳	-۲۳۱	۳۱۶	۳۲۳	سورینام
-	-	۲۵۷۰	۱۴۶۷	۸۸۵	۶۰۰	سوریه
۲۹۰	۱۱	۱۶	۳۷۶	۴۰۱	۳۳۹	تاجیکستان
۱۶۶	۱۷۱	۴۹	۲۴	۶۹	۷۷	توگو
۱۹۱۸	۱۱۴۸	۱۶۸۶	۲۷۵۹	۱۶۱۸	۳۳۱۲	تونس
۱۲۴۱۹	۱۶۰۴۷	۸۶۶۳	۱۹۷۶۰	۲۲۰۲۹	۱۹۹۸۹	ترکیه
۳۱۵۹	۳۳۹۹	۴۵۵۳	۱۲۷۷	۸۰۴	۷۳۱	ترکمنستان
۱۷۲۱	۸۹۴	۸۴۲	۷۲۹	۳۶۸	۴۰۰	اوگاندا
۶۹۰۲	۷۶۷۹	۴۰۰۳	۱۳۷۲۴	۱۳۲۵۳	۱۲۸۰۶	امارات
۱۰۹۴	۱۴۶۷	۸۴۲	۷۱۱	۲۶۲	۱۹۵	ازبکستان
۳۴۹	-۵۱۸	۱۲۹	۱۵۵۵	۴۶۴	۱۲۲۱	یمن

همچنین در نمودار (۳) روند سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ورودی ایران طی دوره (۲۰۱۲-۲۰۰۰) آورده شده است. مشاهده می‌گردد که این روند از سال ۲۰۰۶ به بعد صعودی بوده و از حدود ۳۱۷ میلیون دلار سال ۲۰۰۶ به ۴۸۷۰ میلیون دلار در سال ۲۰۱۲ افزایش یافته است.

نمودار ۳. سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی ایران (۲۰۰۰-۲۰۱۲) میلیون دلار

دومین متغیر کلیدی تحقیق شاخص ادراک فساد است که اولین درجه بندی منتشر شده از سوی مؤسسه شفافیت بین الملل است و در سال ۱۹۹۵ و از آن پس هر ساله منتشر شده است. این شاخص حاصل نظر سنجی ها و پیمایش های گوناگون است، با این حال نمره محاسبه شده برای هر کشور تحت تأثیر تغییرات روش شناختی در شیوه محاسبه شاخص، منابع اطلاعاتی موجود برای هر کشور و دقت داده های استفاده شده نیز هست در شاخص تهیه شده دامنه فساد مالی در این معاملات بر اساس یک مقیاس، از صفر تا ۱۰ رتبه بندی می شد. بر اساس گزارش سال ۲۰۱۳ سازمان بین المللی شفافیت، از بین ۱۸۲ کشور مورد بررسی، کشور نیوزلند با نمره ۹/۵ برای شاخص CPI در رتبه اول و به عنوان سالم ترین و پاک ترین کشور جهان و کره شمالی و سومالی با نمره ۱، به طور مشترک فاسدترین کشورهای جهان معرفی شده و در قعر جدول جای دارند جمهوری اسلامی ایران با شاخص CPI برابر ۲/۷، رده ۱۲۰ جدول را به خود اختصاص داده است

جدول ۲. درجه‌بندی ایران، پنج کشور از سالم‌ترین و پنج کشور از فاسدترین کشورها از لحاظ میزان شیوع فساد (شاخص CPI) در سال ۲۰۱۳

رتبه	شاخص CPI	کشور
۱	۹/۵	نیوزیلند
۲	۹/۴	دانمارک
۲	۹/۴	فنلاند
۴	۹/۳	سوئد
۵	۹/۲	سنگاپور
۱۲۰	۲/۷	ایران
۱۷۷	۱/۶	ازبکستان
۱۸۰	۱/۵	افغانستان
۱۸۰	۱/۵	میانمار
۱۸۲	۱/۰	کره شمالی
۱۸۲	۱/۰	سومالی

منبع: سازمان شفافیت بین‌الملل International Transparency Organization

بانک جهانی نیز با روشی مشابه سازمان بین‌المللی شفافیت این‌نماگرها را جمعی سازی کرده و شاخص ترکیبی «کنترل فساد» را تولید می‌کند. رتبه ایران در این گروه از ۷۸ در سال ۲۰۰۳ به ۱۳۰ در سال ۲۰۱۳ تنزل یافته که به معنای افزایش میزان فساد در کشور می‌باشد. لازم به ذکر است که ایران در سال ۲۰۰۹ به لحاظ شاخص فساد، از حداکثر مقدار رتبه خود که برابر با ۱۶۸ می‌باشد، برخوردار بوده که می‌توان گفت ایران در این سال جزو کشورهای بسیار فاسد دنیا اعلام شده بود. کشورهای قطر و امارات با داشتن رتبه کمتر از ۴۰ در تمامی سال‌ها از سال ۲۰۰۳ به بعد که آمار این کشورها اعلام شده است به عنوان سالم‌ترین کشورهای این گروه شناخته می‌شوند

جدول ۳. رده بندی کشورهای اسلامی در بین کشورهای جهان از نظر شاخص فساد مالی بانک جهانی
کمترین: بسیار پاک، بیشترین: بسیار فاسد

کشور	۲۰۰۳	۲۰۰۵	۲۰۰۷	۲۰۰۹	۲۰۱۱	۲۰۱۳
ایران	۷۸	۸۸	۱۳۱	۱۶۸	۱۴۶	۱۳۰
عراق	۱۱۳	۱۳۷	۱۷۸	۱۷۶	۱۷۵	۱۷۵
عربستان سعودی	۴۶	۷۰	۷۹	۶۳	۵۰	۵۷
کویت	۳۵	۴۵	۶۰	۶۶	۵۴	۵۴
قطر	۳۲	۳۲	۳۲	۲۲	۱۹	۲۲
امارات	۳۷	۳۰	۳۴	۳۰	۲۸	۲۸
ترکیه	۷۷	۶۵	۶۴	۶۱	۵۶	۶۱
مالزی	۳۷	۳۹	۴۳	۵۶	۵۶	۶۰
لبنان	۷۸	۸۳	۹۹	۱۳۰	۱۲۷	۱۳۴
مصر	۷۰	۷۰	۱۰۵	۱۱۱	۹۸	۱۱۲
سوریه	۶۶	۷۰	۱۳۸	۱۲۶	۱۲۷	۱۲۹

منبع: بانک جهانی

۲-۱-۳. روش و معرفی مدل تحقیق و برآورد

براساس مبانی نظری و مطالعات تجربی، برای تصریح تابع عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی، فساد مالی به عنوان متغیر اصلی در نظر گرفته شده و بردار X بیانگر سایر عوامل مهم و اثرگذار بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی می باشند:

$$\log FDI_i = \beta_{0i} + \beta_{1i} \log(\text{corruption}_i) + \beta_{2i} X_i + \varepsilon_i$$

که در آن،

$\ln(FDI)$: لگاریتم میزان سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی به کشور i در سال t

Corruption_i : شاخص فساد مالی کشور i

X_i همچنین شامل برداری از متغیرهای اثرگذار زیر بر سرمایه گذاری مستقیم خارجی است:

$\ln(GDP_i)$: لگاریتم تولید ناخالص داخلی کشور i در سال t

این متغیر به عنوان مناسب‌ترین شاخص برای نشان دادن اندازه و مقیاس بازار (اندازه یک اقتصاد) می‌باشد و انتظار بر این است که اقتصاد با مقیاس بزرگتر، شرایط بهتری را برای سرمایه‌گذاران خارجی فراهم کند (نیلی، ۱۳۸۲-توماس، ۱۹۹۹).

inf : نرخ تورم از جمله شاخص‌های نشان‌دهنده ثبات و پایداری اقتصادی کشورها می‌باشد و انتظار بر این است افزایش این متغیر اثر منفی بر جریان ورودی FDI کشورهای عضو OIC داشته باشد.

$debt_i$: نسبت بدهی خارجی دولت به تولید ناخالص داخلی
افزایش بدهی‌های خارجی به منزله وابستگی بیشتر به سایر کشورها بوده و باعث کاهش انگیزه سرمایه‌گذاران خارجی می‌شود.

$OPEN$: شاخص باز بودن تجاری (نسبت مجموع صادرات و واردات به تولید ناخالص داخلی)
مشارکت اقتصادهای ملی در عرصه اقتصاد جهانی از طریق شاخص باز بودن قابل بررسی است. این شاخص که حجم کل تجارت (مجموع صادرات و واردات) را نسبت به تولید ناخالص داخلی اندازه می‌گیرد، مبین درجه و محدوده گشایش اقتصاد میزبان در برابر ورود سرمایه‌ها، کالاها و خدمات و همچنین تاحدودی ورود نیروی کار (به شکل مهاجرت و یا دیگر انواع آن) است. بدیهی است هر اندازه اقتصاد میزبان در برابر ورود و خروج کالاها و خدمات و سرمایه‌ها آزادتر باشد، انگیزه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی افزایش می‌یابد.

exp_i : نسبت مخارج و هزینه‌های دولت به تولید ناخالص داخلی افزایش بی‌رویه هزینه‌های دولت باعث افزایش کسری بودجه خواهد شد. در صورت وجود کسری بودجه و تامین آن از طریق استقراض از بانک مرکزی، شاهد بروز تورم در کشور میزبان خواهیم بود و همانطور که عنوان شد این امر اثر منفی بر جریان FDI دارد.

آمارها و اطلاعات شاخصها و متغیرهای موردنیاز جهت برآورد الگو از سازمان بین‌المللی شفافیت (TI)^۱، موسسه‌های آنکتاد، بانک جهانی، IFS، WDI^۲ و سایت آماری کشورهای اسلامی^۳ گرفته شده است و به خاطر پایداری و سازگاری در ارائه آمارها سعی شده تا اطلاعات شاخصها و متغیرها برای دوره زمانی (۲۰۱۴-۲۰۱۱) در نظر گرفته شود و چون برای برخی از کشورهای اسلامی در این مقطع زمانی آماری در این منابع گزارش نشده بود، لذا در تخمین الگو لحاظ نشدند و در نهایت بعد از فیلتر کردن اعضا، ۳۸ کشور منتخب

1. Tomas. Matha. 1999
2. International Transparency
3. International Financial Statistics (IFS) World Development Indicators (WDI)
4. SESRTCIC Publications (www.sesrtcic.com)

اسلامی انتخاب شد. در ضمن، طبق ادبیات تجربی و نظری، علاوه بر متغیرهای فوق، عوامل دیگری نیز بر جذب FDI اثرگذار می باشند، ولی به دلیل نبود آمار و اطلاعات کافی برای آنها، تنها به شاخص‌هایی که در دسترس بوده و یا محاسبه آنها ساده‌تر می باشد بسنده شده است.

با توجه به اینکه برآورد مدل با اتکای به روش اقتصادسنجی پانل است، ابتدا لازم است مانایی یا نامایی متغیرهای ملحوظ در مدل بررسی گردد. برای بررسی مانایی و نامانایی متغیرها دو آزمون لوین لین چو و ایم، پسران و شیم مورد بررسی قرار گرفت و نتایج بدست آمده حاکی از آن است که متغیرهای ملحوظ در مدل، مانا می باشند و تنها متغیر تولید ناخالص ملی کشورها در سطر نامانا بوده که با لگاریتم گیری مانا شده است.

جدول ۴. آزمون مانایی متغیرهای مدل در سطح

نتایج آزمون مانایی متغیرها در سطح		متغیر	نوع آزمون
آماره	احتمال		
-۶/۰۲	۰/۰۰۰۰	فساد مالی	لوین، لین چو
-۹/۹۴	۰/۰۰۰۰	بدهی دولت به تولید	
-۶/۸۷	۰/۰۰۰۰	بازبودن تجاری	
-۱۰/۲۴	۰/۰۰۰۰	هزینه‌های دولت به تولید	
-۱۶/۸	۰/۰۰۰۰	تورم	
-۱/۱	۰/۱۳	تولید ناخالص داخلی	
-۲۰/۱۶	۰/۰۰۰۰	سرمایه گذاری مستقیم خارجی	ایم، پسران و شین
-۴/۴۲	۰/۰۰۰۰	فساد مالی	
-۵/۲۵	۰/۰۰۰۰	بدهی دولت به تولید	
-۲/۷	۰,۰۰۳۴	بازبودن تجاری	
-۵/۳۹	۰/۰۰۰۰	هزینه‌های دولت به تولید	
-۱۰/۶۹	۰/۰۰۰۰	تورم	
-۱۴/۸۷	۰,۰۰۰۰	تولید ناخالص داخلی	
-۳/۳۱	۰,۰۰۰۰۵	سرمایه گذاری مستقیم خارجی	

۱. تونس، کویت، قزاقستان، عمان، اردن، مالزی، اندونزی، توگو، ترکیه، پاکستان، بوركینافاسو، مالی، بحرین، عربستان، بنین، قطر، نیجر، مصر، نیجریه، مراکش، اوگاندا، کامرون، گابون، الجزایر، لبنان، قرقیزستان، چاد، آذربایجان، ایران، بنگلادش، گینه، آلبانی، لیبی، گوانا، گامبیا، ساحل عاج، امارات متحده عربی، پاکستان، ازبکستان، سودان، سوریه

درضمن در جدول ۵ آزمون هم انباشتگی مدل آورده شده است. بررسی همگرایی براساس ملایی پسماند مدل برآورد شده طبق نتایج جدول شماره (۵)، از وجود همگرایی متغیرها گواهی می‌دهند.

جدول ۵. آزمون ریشه واحد برای پسماند مدل

متغیرها	آماره	آماره
	<i>Levin, Lin & Chu t*</i>	<i>Im, Pesaran and Shin W – stat</i>
الگوی سرمایه گذاری مستقیم خارجی	-۹/۵۸	-۶/۶۹

برای تعیین قیود وارد شده بر مدل اقتصادسنجی پانل ابتدا باید مشخص شود که رابطه رگرسیونی در نمونه مورد بررسی دارای عرض از مبدهای ناهمگن و شیب همگن است یا اینکه فرضیه عرض از مبدهای مشترک و شیب مشترک بین مقاطع (مدل داده‌های تلفیقی) پذیرفته می‌شود. بدین منظور آزمون F -لیمر مورد آزمون قرار می‌گیرد نتیجه آزمون مشخص می‌کند آماره F محاسبه شده با درجات آزادی ۳۹ و ۳۹۵ برای «الگوی سرمایه گذاری مستقیم خارجی» با لحاظ متغیرهای توضیحی فساد، تورم، اندازه بازار، بدهی خارجی به تولید، و تورم برابر ۶/۳۶ بدست آمد که با توجه به مقادیر بحرانی F دال بر رد فرضیه صفر (یعنی حداقل مربعات معمولی) می‌باشد.

سپس با استفاده از آزمون‌ها سمن توضیح‌دهندگی مدل‌های اثرات ثابت و تصادفی مقایسه شده که نتایج نشان می‌دهد که مدل برآوردی با استفاده از الگوی تابلویی با اثرات ثابت دارای ضرایب کاراتری نسبت به الگوی تابلویی با اثرات تصادفی هستند زیرا احتمال آماره این آزمون کمتر از ۵ درصد است و در نتیجه الگوی اثرات ثابت انتخاب می‌شود.

جدول ۶. برآورد تابع عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی با لحاظ فساد مالی متغیر وابسته :
لگاریتم سرمایه گذاری مستقیم خارجی دوره زمانی: ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۴ (38 کشور منتخب از بین کشورهای عضو کنفرانس اسلامی)

متغیرها	ضرایب	آماره t
لگاریتم (فساد مالی)	-۰/۳۳	-۳/۸۴
لگاریتم (بدهی خارجی به تولید)	-۰/۴۶	۲/۶۴
لگاریتم (باز بودن تجاری)	۰/۰۷۲	۲/۰۰
لگاریتم تولید ناخالص داخلی	۱/۰۲	۷/۷۵
لگاریتم (تورم)	-۰/۰۱۳	۲/۷۱
ضریب تعیین مدل	۰/۸۱	

نتایج برآورد تابع عرضه در حالت ایستا و با استفاده از رویکرد اثرات ثابت نشان می دهد که اولاً مدل تصریحی و عوامل و شاخصهای استفاده شده در الگو ۸۱ درصد تغییرات حجم سرمایه گذاری مستقیم خارجی ورودی را در بین کشورهای منتخب را تبیین می کنند. ثانیاً، به منظور پاسخ به سنئوال «آیا کنترل فساد بر جلب سرمایه های خارجی تاثیر دارد؟» و به منظور بررسی نقش و میزان اثر گذاری کنترل فساد مالی بر جذب سرمایه های خارجی کشورهای مذکور، نتایج تحقیق بیانگر این است که متغیر توضیحی «کنترل فساد مالی» اثری مثبت بر افزایش جذب سرمایه های خارجی کشورهای منتخب اسلامی داشته، به گونه ای که بهبود یک درصدی شاخص کنترل فساد مالی بطور متوسط منجر به افزایش ۰/۳۳ درصدی جذب سرمایه های خارجی به کشورهای مذکور می گردد. براساس نتایج، کشش متغیر جریان ورودی سرمایه گذاری مستقیم خارجی نسبت به پارامترهای باز بودن تجاری، تولید ناخالص داخلی، تورم، بدهی های خارجی دولت نسبت به تولید به ترتیب در حدود ۰/۰۷۲، ۱/۰۲ در صد، ۰/۰۱۳- در صد، ۰/۴۶- می باشد که از لحاظ آماری معنی دار هستند. در ضمن متغیر نسبت هزینه های دولتی به تولید معنی دار نبود و از مدل برآوردی حذف گردید.

۴. جمع بندی و پیشنهاد

با توجه به نتایج ارزیابی اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی که در قالب الگوی تابع عرضه سرمایه گذاری مستقیم خارجی با لحاظ فساد مالی و با استفاده از داده های پانل دیتا برای دوره زمانی ۲۰۰۱-۲۰۱۴ برای ۳۸ کشور منتخب اسلامی انجام

گرفت، نشان می‌دهد که کشش برآوردی متغیر جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نسبت به پارامترهای باز بودن تجاری، تولید ناخالص داخلی، تورم و بدهی‌های دولت نسبت به تولید به ترتیب ۰/۰۷۲، ۱/۰۲، ۰/۱۳ و ۰/۴۶- درصد می‌باشد که از لحاظ آماری معنی‌دار می‌باشند. در ضمن نتایج کلی بدست آمده از برآورد تابع عرضه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر ارتباط معنی‌دار و مستقیم بین کنترل فساد با جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کشورهای منتخب اسلامی تاکید دارد.

با توجه به نتایج بدست آمده پیشنهادهای زیر قابل ارائه است:

- با توجه به اینکه نتایج حکایت از تاثیر مثبت و معنی‌دار بین کنترل و مقابله با فساد با جذب سرمایه‌گذاری خارجی دارد، لذا کشورهای مزبور برای جذب سرمایه‌های خارجی باید در شناسایی ریشه‌های گسترش فساد و ریشه‌کنی و مبارزه جدی با این معضل اهتمام ورزند. بدیهی است مقابله با فساد به افزایش سلامت و شفافیت اقتصادی می‌انجامد و ریسک و هزینه‌های سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد.
- با توجه به اینکه اندازه بازار و اقتصاد بر جذب بیشتر سرمایه‌های خارجی تاکید دارد، لذا برنامه رشد اقتصادی کشورها باید تعقیب و به اندازه تولید و جمعیت توجه ویژه ای مبذول گردد.
- بدلیل تاثیرگذاری شاخص بازبودن تجاری بر جذب سرمایه‌های خارجی، باید بهبود فضای کسب و کار، اجرای سیاست‌های آزاد سازی اقتصادی و تجاری و اتخاذ برنامه‌های افزایش باز بودن تجاری باید در دستور کار قرار گیرد.
- اتخاذ سیاست‌های پولی انقباضی و مقابله با عوامل تورم زا منجر به کاهش هزینه و ریسک سرمایه‌گذاری شده و مشوقی برای جلب سرمایه‌های خارجی خواهد بود.
- دولت‌ها باید تلاش کنند انضباط مالی را رعایت کرده و حجم بدهی‌های خارجی خود را مدیریت کنند. چنانچه حجم بدهی‌های خارجی به تولید از مرز ۷۰-۸۰ درصد فراتر رود، ریسک اقتصادی افزایش یافته و سرمایه‌گذاران تمایل چندانی به سرمایه‌گذاری نشان نخواهند داد.

منابع

- بهکیش، محمدمهدی، (۱۳۸۰)، *اقتصاد ایران در بستر جهانی شدن*، نشر نی
- شقایق شهری، وحید (۱۳۸۸)، *فساد مالی، رشد اقتصادی و نابرابری در آمدی*، رساله دکتری دانشگاه تربیت مدرس تهران
- عباسی، منصوره. (۱۳۸۳). *بررسی و تبیین عوامل موثر بر جلب سرمایه های مستقیم خارجی و موانع آن در ایران*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.
- نजारزاده، رضا و ملکی، مهران. (۱۳۸۴). *بررسی تاثیر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد اقتصادی با تاکید بر کشورهای صادرکننده نفت. فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران*، سال هفتم، شماره ۲۳. تابستان ۱۳۸۴. صفحات ۱۶۳-۱۴۷
- نیلی، مسعود (۱۳۸۲)، *استراتژی توسعه صنعتی کشور*، نشر دانشگاه شریف،
- هدایتی، حاتم. (۱۳۷۷). *اثر سرمایه گذاری مستقیم خارجی بر رشد صادرات کشورهای صادرکننده نفت (گروه دی هشت)*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی
- Abed, George T. and Sanjeev Gupta (2002), **The Economics of Corruption: An Overview**, *Review of Economics & Statistics*, 43: 225-250.
- Adis, Alberto and Rafael di Tella (1999), "**Rents, Competition and Corruption**" *American Economic After 1977* NBER Working Paper 5266.
- Akçay, S. 2001. **Is Corruption an Obstacle for Foreign Investors in Developing Countries? Cross-Country Evidence**. *Yap Kredi Economic Review*
- Johnson and Andreas (2004) **BUREAUCRATIC CORRUPTION, MNEs AND FDI**
- Asiedu, Elizabeth and Hadi Salehi Esfahani, 1998, **Ownership Structure in Foreign Direct Investment Projects** CIBER Working Paper No. 98-108.
- Bardhan. Pranab, 1997. "**Corruption and Development: A Review of Issues**," *Journal of Economic Literature, American Economic Association*, vol. 35(3)
- Beata K. Smarzynska and Shang-Jin Wei (2002) **Corruption and Composition of Foreign Direct Investment: Firm-Level Evidence**
- Blomström, Magnus and Mario Zejan, 1991, **Why Do Multinational Firms Seek Out Joint**, *Ventures Journal of International Development*. 3(1): 53-63.
- Borenstein E., J. De Gregorio, and JW Lee, 1998 "**How Does Foreign Investment Affect Economic Growth?**" *Journal of International Economics* 45
- Easterly, William, Levine, Ross. 2001. **it's Not Factor Accumulation: Stylized Facts and Growth Models**. *The World Bank Economic Review*. 15(2)

- Fan, Xiaoqin and Paul M. Dickie (2000), **The contribution of foreign direct investment to growth and stability: A post-crisis ASEAN-5 review**, *ASEAN Economic Bulletin*, 17 (3)
- Habib and Zurawicki (2002). **Corruption and Foreign Direct Investment**. *Journal of International Business Studies*, 33(2)
- Henisz, Witold J., 2000, **The Institutional Environment for Multinational Investment**, *Journal of Law, Economics and Organization*. 16(2)
- Hines, James R. Jr., 1995, **Forbidden Payment: Foreign Bribery and American Business**
- IMF, World Economic Outlook, 2006, Washington, DC., USA, May 2006
- Jose Caetano and Antonio Caleiro (2005) **What kind of relationship is there Corruption and Foreign Direct Investment**
- Mauro, P. 1995 **Corruption and growth**. *Quarterly Journal of Economics* 110
- Nye, J. S., (1967), **Corruption and Political Development: A Case-Benefit Analysis**, *The American Political Science Review*, pp. 417-427
- Smarzynska, Beata K., 2000, **Technology Transfer and Foreign Investors' Choice of Entry Mode**. The World Bank Policy Research Working Paper. Forthcoming.
- UNCTAD, 2012, **FDI Policies for Development National and International Perspectives**, United Nation
- Wei, Shang-Jin (2000), **How taxing is Corruption on International Investors?** *The Review of Economics and Statistics*, February 2000, No. 1
- Wheeler, David & Mody, Ashoka, 1992. **International investment location decisions : The case of U.S. firms**, *Journal of International Economics*, Elsevier, vol. 33(1-2), pages 57-76, August
- WTO, 2012a, Annual Report 2012, WTO Publications, 2012

پیوست: نتیجه الگوی برآوردی

Dependent Variable: LOG(FDI?)
 Method: Pooled Least Squares
 Date: 05/16/16 Time: 02:24
 Sample: 2001 2014
 Included observations: 14
 Cross-sections included: 38
 Total pool (balanced) observations: 532

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	1.890705	0.918023	2.543702	0.0000
LOG(COR?)	-0.330174	0.085948	-3.841678	0.0000
LOG(DEB?)	-0.461901	0.174784	2.643984	0.0000
LOG(OPEN?)	0.072464	0.036267	2.001699	0.0000
LOG(GDP?)	1.022033	0.131840	7.751869	0.0000
LOG(INF?)	-0.013472	0.004957	2.717743	0.0000
Fixed Effects (Cross)				

**The Preventive Role of Corruption in Attracting Foreign Direct Investment
(Case Study: Organization of the Islamic Conference (OIC))**

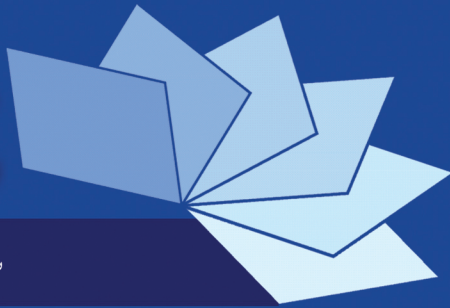
Vahid Shafaqi Shahri, Shirin Vahed Rasouli, Maryam Tayari

Received: 09 June 2014   **Accepted:** 28 August 2016

Foreign direct investment has played a key role in bringing economic growth and development to developing countries. In the present article we will first go through the relevant review of literature. Following that an attempt is made to look into the mechanism of and the relationship between FDI and corruption by using a Panel Data Model targeting thirty-eight countries covering the period 2001-2014. The findings point to the existence of a positive relationship between controlling corruption and more FDI. The findings implicate that public policies should aim at reducing corruption levels as corruption has a negative effect on FDI. Moreover, a significant and positive relationship exists between FDI and market size and FDI and openness index for the covered period. Also the elasticity between FDI and inflation and FDI and foreign debt is negative and significant.

Keywords: *Corruption, Foreign Direct Investment, Organization of the Islamic Conference (OIC), Panel Data*

JEL Codes: F23.

سیاست های راهبردی وکلان

کمیسیون نظارت دبیرخانه مجمع تشخیص مصلحت نظام

تدوین مدلی برای ارزیابی و رتبه بندی دانشگاه های کشور با استفاده از شاخص ترکیبی و بر اساس عملکرد بودجه ای آنها مرضیه شفیعی، میثم امینی، محمد ابویی اردکان	۱	1	A Model for Evaluation and Ranking Iranian Universities By Composite Index and based on Budget Operation Marzieh Shafiei, Meisam Amini, Mmohammad Abooyee Ardakan
راهبرد توسعه اقتصادی مبتنی بر میراث فرهنگی بهروز افخمی	۲۷	27	Strategy for Economic Development based on Cultural Heritage Behrouz Afkhami
بررسی اندازه ی دولت و رابطه آن با رشد اقتصادی مطالعه ی موردی کشورهای منطقه چشم انداز (۲۰۱۳-۲۰۰۳) یوسف محنت فر، سیده ندا رحیمی	۴۹	49	The Evaluation of Government Size and its Relation to the Growth of Economy A Case Study of Iran's 2020 Vision Competitors (2003-2013) Uosef Mehnatfar, Seyyedeh Neda Rahimi
اثرات بازدارنده فساد مالی بر جذب سرمایه گذاری مستقیم خارجی در حوزه کشورهای عضو کنفرانس اسلامی وحید شقاقی شهری، شیرین واحد رسولی، مریم طیاری	۶۷	67	The Preventive Role of Corruption in Attracting Foreign Direct Investment Case Study: Organization of the Islamic Conference (OIC) Vahid Shaaqqa Shahri, Shirin Vahed Rasouli, Maryam Tayari
تأثیر هدفمندی یارانه ها بر شدت انرژی در صنعت ایران کامران محمودپور، میلاد سلیمانی، یاسر سیستانی بدوئی	۹۱	91	The Impact of Targeted Subsidies on Energy Intensity in Iran Industries Kamran Mahmoudpour, Milad Soleimani, Yaser Sistani
اثر درآمدهای نفتی بر ارزش افزوده زیر بخش های صنعت در ایران با مدل فضا-حالت یونس نادمی، هدی زبیری	۱۲۵	125	The Effect of Oil Revenue on the Value Added of Subsectors of Iran's Manufactory Using State-Space Model Younes Nademi, Hoda Zobeiri
اثر فساد اقتصادی بر نابرابری توزیع درآمد مهدی ادیب پور، آزاده محمدی ویایی	۱۵۳	153	The Effects of Corruption on Economic Inequality of Income Distribution Mehdi Adib Pour, Azadeh Mohammadi Viace
بررسی جایگاه سیاست های کلی نظام در دادرسی اداری امید شیرزاد	۱۶۹	169	Checking the Position of General Policies in Administrative Adjudication Omid Shirzad